

Ryszard Polak
(Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie,
Filia w Białej Podlaskiej)

Poglądy socjologiczne Gabriela Tarde'a i ich znaczenie

Słowa kluczowe: tłum, publiczność, socjologia, ewolucjonizm, psychologia społeczna, jednostka.
Keywords: crowd, audience, sociology, evolutionism, social psychology, unit.

Uwagi wstępne. Gabriel Tarde i jego dzieła

Wśród polskich badaczy dziejów socjologii oraz osób zajmujących się problematyką psychologii społecznej i teoriami komunikacji społecznej istnieje współcześnie dosyć duża moda na inspirowanie się koncepcjami społecznymi zachodnioeuropejskich i amerykańskich uczonych, zarówno tymi nam współczesnymi, jak też – chociaż w mniejszym już zakresie – powstałymi w czasach już czasowo od nas odległych, zwłaszcza w XIX i pierwszej połowie XX stulecia. Wiele jeszcze jednak nazwisk osób znanych polskim socjologom nawet w dawniejszych czasach wydaje się dzisiaj zapomnianych i mało przywoływanych. Do takich postaci należy niewątpliwie francuski prawnik, socjolog, filozof, kryminolog i poeta, Gabriel Tarde (ur. 12 III. 1843 w Sarlat; zm. 13 V. 1904 w Paryżu)¹. A przecież uczony ten był badaczem zajmującym we francuskiej myśli socjologicznej poczesne miejsce. Tarde miał wśród samych Francuzów zarówno wielu zwolenników, jak też i przeciwników. Jeszcze za życia powszechnie zarzucano mu, że jest bardziej literatem, niż uczonym, a jego wypowiedzi naukowe nie mają tej ścisłości i

¹ Do nielicznych publikacji, w których wspomina się po II wojnie światowej nazwisko Tarde'a należą: B. Skarga, *Kłopoty intelektu. Między Comte'em a Bergsonem*, Warszawa 1975, s. 428 – 458; J. Szacki, *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa 2002, s. 320, 326, 328 – 332, 396; B. Markowska, *Zmiana bez postępu czyli (bez) kres tego, co społeczne: Latour – Tarde*, „Zoon Politikon: rocznik naukowy Centrum Badań Społeczności i Polityk Lokalnych Collegium Civitas i Stowarzyszenia CAL”, 2014, nr 5, s. 35 – 44. W okresie międzywojennym ukazała się również praca omawiająca jego poglądy autorstwa Franciszka Mirka. Zob. F. Mirek, *Metoda socjologiczna. Przyczynek na podstawie analizy krytycznej metod Tarde'a i Durkheima*, Poznań 1930. Jeszcze zaś przed I wojną światową dokonano tłumaczenia na język polski jednego z dzieł omawianego uczonego (*Opinia i tłum*, tłum. Kazimiera Skrzyńska, Warszawa 1904), a jeden z polskich autorów omówił w sposób popularyzatorski jego niektóre poglądy. Zob.: A. Lange, *Społeczeństwo i historia podług teorii G. Tarde'a*, Warszawa 1904.

wyrazistości, co dzieła A. Comte'a czy H. Spencera oraz A. Cournota, których krytykował². Był mimo to - obok R. Wormasa i E. Durkheima - jednym z najbardziej znaczących socjologów francuskiego przełomu XIX i XX w., zajmującym się badaniem zjawisk społecznych nie jako amator, lecz jako uczonego uniwersyteckiego. Pomimo, że znany był jako antagonistą E. Durkheima, pomiędzy nimi istniały także pewne podobieństwa poglądów. Obydwaj wysuwali m. in. postulaty dotyczące większego zwracania uwagi uczonych na studia porównawcze między opisywanymi w socjologii społecznościami ludzkimi oraz stosowanie w nich metod statystycznych³. Podobnie jak Durkheim, był też Tarde krytykiem koncepcji H. Spencera, zwłaszcza jego teorii ekonomicznych; zwalczał zwłaszcza jego poglądy zakładające determinizm zjawisk społecznych⁴. Wypowiadając się niejednokrotnie na kartach swoich dzieł na temat natury ludzkiej osoby Tarde był początkowo zwolennikiem, a następnie przeciwnikiem teorii kryminalistycznej włoskiego uczonego C. Lombroso, uważając ją pod koniec swojego życia za nazbyt jednostronną i deterministyczną. Swoje wnioski wysnuł, jak się wydaje, na podstawie samodzielnych badań i obserwacji. Pełnił bowiem funkcję kierownika działu statystyki sądowej w paryskim Ministerstwie Sprawiedliwości (od 1894 roku), a w 1900 został kierownikiem Katedry Nowoczesnej Filozofii w Collège de France (próbował wówczas bez powodzenia dokonać jej przekształcenia na Katedrę Psychologii Społecznej), w której zajmowano się nie tylko teoretycznymi, ale również praktycznymi aspektami społecznego życia człowieka (po jego śmierci katedrę objął będący wcześniej jego bezpośrednim podwładnym H. Bergson).

Naukowy dorobek Tarde'a był dosyć pokaźny, co świadczyło o jego szerokich zainteresowaniach współczesną mu psychologią, antropologią społeczną i filozofią. Napisał m. in.: *La psychologie en économie politique*, „Revue Philosophique”, 1881, t. XII, p. 232-250; p. 401-418; *La statistique criminelle du dernier demi siècle*, „Revue Philosophique”, 1883, t. XV, p. 49-82; *Sur quelques criminalistes italiens de la nouvelle école*, „Revue Philosophique”, 1883, t. XV, p. 658-669; *Darwinisme naturel et Darwinisme social*, „Revue Philosophique”, 1884, t. XVII, p. 607-637; *Le type criminel*, „Revue Philosophique”, 1885, t. XIX, p. 593-627; *La criminalité comparée*, Paris 1886; *La criminologie*, „Revue d'Anthropologie”, 1888, tome III, p. 521-533; *Les lois de l'imitation. Études sociologique*, Paris 1890; *La philosophie pénale*, Paris 1890; *Études pénales et sociales*, Paris 1892; *La logique sociale*, Paris 1893; *Les transformations du droit : étude sociologique*, Paris 1893; *Monadologie et sociologie*, Paris 1893; *Essais et mélanges sociologiques*, Lyon 1895; *Fragment d'histoire future*, P 1896; *L'opposition universelle : essai d'une théorie des contraires*, Paris 1897; *Études de psychologie sociale*, Paris 1898; *Les lois sociales*, Paris 1898; *L'opinion et la foule*, Paris 1901, (*Opinia I tłum.* tłum. Kazimiera Skrzyńska, Warszawa 1904); *Psychologie économique*, t. 1 - 2, Paris 1903.

Warto tutaj na marginesie dodać, że będąc wykładowcą i uczonego Tarde pisał także wiersze i opowiadania, jednak na polu literatury nie doczekał się uznania i popularności⁵.

² G. Tarde, *Études de psychologie*, Paris 1898, s. 27. Zob. szerzej: B. Skarga, *Kłopoty intelektu...*, s. 435; A. Lange, *Spółczesność i historia...*, s. 4.

³ A. Lange, *Spółczesność i historia...*, s. 42; F. Mirek, *Metoda socjologiczna...*, s. 44.

⁴ Por. m. in. artykuł o Durkheimie krytyce poglądów Spencera: S. Hinc, *Emile Durkheim - edukacja moralna jako podstawa egzystencji*, „Przegląd Naukowo - Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2008, nr 1, s. 14.

⁵ K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, wyd. II, Toruń 1998, s. 216 - 217.

Socjologia i psychologia społeczna w dziełach G. Tarde'a

G. Tarde podejmował się w swych pracach gruntownej krytyki teorii ewolucjonistycznych, tak popularnych w nauce europejskiej w czasach, w których żył. Co więcej, wykluczył on ze swej koncepcji wszystkie te zjawiska społeczne, które nie dadzą się – jak sugerował – zredukować do indywidualnych zjawisk psychicznych. Władza, prawo, normy moralne, podział pracy i wyobrażenia zbiorowe miały wg niego sens naukowy i znaczenie tylko wtedy, kiedy wywodziły się z aktów psychicznych poszczególnych jednostek ludzkich i mogły być one jako takie akty właśnie opisane.

Zajmując się problematyką społeczną i oddziaływań jednostek na siebie G. Tarde wprowadził do swej nauki o społeczeństwie pojęcia tłumu i publiczności. Przez tłum rozumiał on grupę jednostek ludzkich, pomiędzy którymi zachodzi fizyczna tylko bliskość⁶; obok niego funkcjonuje także wg niego publiczność, która jest społecznością cechującą się co prawda pewnym rozproszeniem przestrzennym, ale jednocześnie występuje w niej i możliwa jest do zauważenia i zbadania pewna bliskość pomiędzy ludźmi powstała dzięki wymianie informacji i opinii oraz sugestii⁷.

Warto zasygnalizować, że wg koncepcji Tarde'a. socjologia była psychologią społeczną. Tego typu ujęcie było krytykowane, także przez polskiego uczonego Leona Petrażyckiego, który uważał je za rezultat jednostronnego i redukcjonistycznego pojmowania rzeczywistości społecznej przez francuskiego badacza.

Według Tarde'a społeczeństwo było zdominowane przez procesy wynalazcze i naśladowcze, i one przede wszystkim powinny być brane pod uwagę w naukach o społeczeństwie. Uważał on, że każde społeczeństwo dzieli się na podstawowe grupy: elitę (jest ona liczebnie niewielka) oraz masę, która pierwszą z wymienionych naśladuje. Społeczeństwa istnieją dzięki powtarzalności aktów indywidualnych poszczególnych ludzkich jednostek; akty owe nie zmieniają swojej natury w większych grupach społecznych, ale sprawiają, że pojedyncze ludzkie zachowania stają się w nich bardziej jednolite i regularne. Ludzkie działania są bowiem, jak uważał Tarde, jakby interpsychicznymi fotografiami, które sprawiają, że to co jednostkowe zmienia się w to, co społeczne. Poznawanie zaś tzw. praw społecznych i psychologicznych przez człowieka jest w gruncie rzeczy zdobywaniem wiedzy o prawach rządzących procesami ludzkiego naśladownictwa. Tę teorię Tarde'a krytykował na gruncie nauki polskiej L. Krzywicki⁸, inni zaś socjologowie – E. Abramowski oraz K. Kelles – Krauz – zajmowali zbliżone stanowisko do tego, jakie zaprezentował właśnie francuski uczoney⁹.

G. Tarde badał logiczne i pozallogiczne prawa ludzkiego naśladownictwa. Uważał, że naśladowanie jakiejś idei poprzedza sposób jej wyrażania, a naśladowanie celów działań z kolei poprzedza dobór środków do ich osiągnięcia. Zauważył, że jednostki ludzkie należące go niższych warstw społecznych naśladują bardzo często ludzi z wyższych sfer. Podstawowymi typami owego naśladownictwa są obyczaj i moda. Jedynym istotnym źródłem zmian w społecznych zachowaniach jest wynalazczość. Wynalazek zaś jest dziełem wybitnej zwykle jednostki, a nie społeczności, i dopiero w wyniku na-

⁶ G. Tarde, *Opinia i tłum*, tłum. Kazimiera Skrzyńska, Warszawa 1904, s. 16.

⁷ Tamże, s. 36 - 37.

⁸ Zob. chociażby: L. Krzywicki, *Socjologia psychologiczna*, [w] tenże, *Dzieła*, t. 5, Warszawa 1960.

⁹ Zob. chociażby pracę E. Abramowskiego, *Postawy psychologiczne socjologii* (Warszawa 1896), w której znajdują się liczne odwołania do dzieł G. Tarde'a.

śladownictwa przejmują go i stosują w praktyce inni ludzie¹⁰. Jednostki będące wynalazcami to ludzie obdarzeni szczególnymi talentami, cechujący się też ponadprzeciętnym zmysłem inicjatywy, który pozwala im w trudnych nieraz warunkach, w których żyją, wyzwalać w sobie dużą energię twórczą i pomysłowość. Jednostka wybitna jest dlatego właśnie wg Tarde'a niejako przewodnikiem społeczności, to dzięki niej możliwy jest postęp¹¹.

Francuski socjolog sformułował m. in. tzw. prawo opozycji powszechnej. Głosiło ono, że ponieważ wzorów do naśladowania dla poszczególnych ludzi w różnych społecznościach jest wiele, pojawia się nieuchronnie konflikt pomiędzy jednostkami dokonującymi różnych wyborów i decyzji; wybory owe zмирzają bowiem często w przeciwnych kierunkach, i w związku z tym „fale naśladownictwa” zderzają się ze sobą, czego efektem jest walka, współzawodnictwo lub dyskusja. Powoduje to w dalszej konsekwencji serię tzw. wzajemnych adaptacji, dzięki którym następuje po pewnym czasie równowaga społeczna.

Oddziaływanie myśli G. Tarde'a i jego znaczenie

Poglądy Tarde'a nie przyjęły się w dużej mierze we współczesnej mu socjologii, ale okazały się inspirujące dla niektórych amerykańskich psychologów społecznych ze szkoły chicagowskiej oraz dla tamtejszej socjologii interakcjonistycznej. Do jego dzieł nawiązywali m. in. Everett Rogers konstruując koncepcję tzw. praw imitacji, a także Gilles Deleuze i Bruno Latour¹². Interpretatorzy myśli Tarde'a oraz historycy socjologii są raczej zgodni, że jego dokonania w naukach społecznych nie były co prawda odkrywcze, ale zasługą jego było to, że przeciwstawił się on powszechnie panującym w jego czasach koncepcjom zakładającym determinizm i ewolucjonizm¹³.

Koncepcje G. Tarde'a z pewnością wymagają szczegółowych analiz i badań, ponieważ zasygnalizowane chociażby powyżej skrótowo poglądy francuskiego myśliciela wydają się być interesujące, bo są rezultatem wynikowej obserwacji zachowań ludzkich i życia społecznego człowieka. Imponująca jest także spuścizna naukowa i pisarska autora *Opinii i tłumy*. Warto byłoby jednak porównać je chociażby ze znanymi szerzej polskim badaczom poglądami autora *Psychologii tłumy* i *Psychologii socjalizmu* Gustawa Le Bona¹⁴, oraz pracami G. Deleuze i Bruno Latoura, uwzględniając szczegółowiej dorobek naukowy tych autorów. Zabieg ten, jak się wydaje, nie powinien badaczom sprawiać większych trudności, bo dzieła zarówno Deleuze, jak też i Latoura są już w pewnym zakresie znane polskim uczynom¹⁵, i doczekały się już – co prawda skrótowego i przy-

¹⁰ P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002, s. 152 – 153.

¹¹ L. W. Zacher, *Innowacja*, [w] *Encyklopedia socjologii*, t. 1: A – J, red. Z. Bokszański, A. Kojder, Warszawa 1998, s. 314.

¹² Zob. chociażby: B. Latour, *Science in action*, London 1987.

¹³ Zob. J. Szacki, *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa 2002, s. 328 – 332.

¹⁴ G. Le Bon zyskał sobie popularność dzięki wielokrotnie wznawianej, wspomnianej powyżej *Psychologii tłumy*, a o jego poglądach istnieje nie tylko wiele wzmianek w opracowaniach podręcznikowych z zakresu psychologii społecznej i socjologii, ale także powstają prace omawiające niektóre aspekty jego teorii. Zob. m. in.: E. Dzisiów, *Masa i tłum*, „Zeszyty Naukowe. Studia Sociologica. Uniwersytet Szczeciński”, 2001, nr 13, s. 55 – 74; J. Gizella, *U źródeł współczesnego konformizmu – refleksje nad „Psychologią tłumy” Le Bona*, „Państwo i Społeczeństwo: półrocznik Krakowskiej Wyższej Szkoły im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego” 2006, nr 2, s. 49 – 57.

¹⁵ Kilka z nich ukazało się ostatnio w języku polskim. Są to m. in.: G. Deleuze, *Co to jest filozofia?*, tłum. Paweł Pieniążek, Gdańsk 2000; B. Latour, *Polityka natury: nauki wkraczają do demokracji*, tłum. Agata Czarnecka, Warszawa 2009; *Splatając na nowo to, co społeczne: wprowadzenie do teorii aktora – sieci*, tłum. Aleksandra Derra i Krzysztof Arbiszewski, Kraków 2010; *Nigdy nie byliśmy nowoczesni: studium z antropologii symetrycznej*, tłum.

czynkarskiego – omówienia¹⁶. Z pewnością głębszych analiz wymaga także porównanie poglądów E. Durkheima i G. Tarde'a w świetle najnowszej literatury przedmiotu. Co prawda uczynił to w pewnym, ograniczonym jednak zakresie w okresie międzywojennym F. Mirek, ale z pewnością nie jest to praca wyczerpująca w pełni zasygnalizowaną problematykę. Inny natomiast badacz dziejów socjologii francuskiej – stosunkowo niedawno zmarły T. Banaszczyk – w swoich pracach omawiających poglądy socjologów francuskich nie poświęcił niestety miejsca na analizę poglądów G. Tarde'a, chociaż przy omawianiu stanowisk protagonistów E. Durkheima powinno mieć przecież to miejsce¹⁷. Dlatego postulowane przez autora niniejszego artykułu badania powinny być w przyszłości podjęte.

BIBLIOGRAFIA:

- Abramowski E., *Postawy psychologiczne socjologii*, Warszawa 1896.
Banaszczyk T., *Durkheim i protagoniści*, Katowice 1996.
Banaszczyk T., *Studia o przedstawieniach zbiorowych czasu i przestrzeni w durkheimowskiej szkole socjologicznej*, Wrocław 1989.
Barnes H. E., *The philosophy of the state in the writings of Gabriel Tarde*, Ithaca 1919.
Bińczyk E., *Bruno Latour i jego remedium na bolączki świata współczesnego*, „Studia Socjologiczne” 2006, nr 1, s. 155 – 171.
Bisi R., *Credenze, desideri e imitazione. Un approccio al sistema sociopsicologico di Gabriel Tarde*, Clueb 2000.
Bogusławski M., *Ekologia polityczna czy „umowa naturalna”, czyli co Bruno Latour i Michel Serres mają nam do powiedzenia o splotie polityki i natury?*, „Societas Communitas: półrocznik Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego” 2011, nr 1, s. 85 – 105.
Candea M., *The social after Gabriel Tarde : debates and assessments*, New York 2010.
Deleuze G., *Co to jest filozofia?*, tłum. Paweł Pieniążek, Gdańsk 2000.
Dupont A., *Gabriel Tarde et l'économie politique: un essai d'introduction du point de vue psychologique dans le domaine économique*, Paris 1910.
Dzisiów Ł., *Masa i tłum*, „Zeszyty Naukowe. Studia Sociologica. Uniwersytet Szczeciński”, 2001, nr 13, s. 55 – 74.
Gizella J., *U źródeł współczesnego konformizmu – refleksje nad „Psychologią tłumy” Le Bona*, „Państwo i Społeczeństwo: półrocznik Krakowskiej Wyższej Szkoły im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego” 2006, nr 2, s. 49 – 57.
Hinc S., *Emile Durkheim – edukacja moralna jako podstawa egzystencji*, „Przegląd Naukowo – Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2008, nr 1, s. 13 – 26.
Kil A., *Latour i Heidegger: dyskusja o frapujących powinowactwach i niezacieraalnych różnicach*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Kulturoznawcze” 2013, nr 14, s. 408 – 415.
Krzywicki L., *Dzieła*, t. 5, Warszawa 1960.
Latour B., *Polityka natury: nauki wkraczają do demokracji*, tłum. Agata Czarnańska, Warszawa 2009.

Maciej Gdula, Warszawa 2011; *Nadzieja Pandory: eseje o rzeczywistości w studiach nad nauką*, tłum. Krzysztof Arbiszewski, Toruń 2013.

¹⁶ O postaci G. Deleuze pisali m. in.: W. Szydłowska, *Gilles Deleuze i jego terytoria*, „PAL. Przegląd Artystyczny – Literacki” 2000, nr 10, s. 137 – 140; J. Swianiewicz, *Możliwość makrohistorii: Braudel, Wallerstein, Deleuze*, Toruń 2014; dorobkiem naukowym B. Latoura zajmowali się zwłaszcza: E. Bińczyk, *Bruno Latour i jego remedium na bolączki świata współczesnego*, „Studia Socjologiczne” 2006, nr 1, s. 155 – 171; M. Bogusławski, *Ekologia polityczna czy „umowa naturalna”, czyli co Bruno Latour i Michel Serres mają nam do powiedzenia o splotie polityki i natury?*, „Societas Communitas: półrocznik Instytutu Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego” 2011, nr 1, s. 85 – 105; A. Kil, *Latour i Heidegger: dyskusja o frapujących powinowactwach i niezacieraalnych różnicach*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Kulturoznawcze” 2013, nr 14, s. 408 – 415.

¹⁷ Zob.: T. Banaszczyk, *Studia o przedstawieniach zbiorowych czasu i przestrzeni w durkheimowskiej szkole socjologicznej*, Wrocław 1989; tenże, *Durkheim i protagoniści*, Katowice 1996.

- Latour B., *Splatając na nowo to, co społeczne: wprowadzenie do teorii aktora – sieci*, tłum. Aleksandra Derra i Krzysztof Arbiszewski, Kraków 2010.
- Latour B., *Nigdy nie byliśmy nowoczesni: studium z antropologii symetrycznej*, tłum. Maciej Gdula, Warszawa 2011.
- Latour B., *Nadzieja Pandory: eseje o rzeczywistości w studiach nad nauką*, tłum. Krzysztof Arbiszewski, Toruń 2013.
- Lange A., *Spółczesność i historia podług teorii G. Tarde'a*, Warszawa 1904.
- Latour B., *Science in action*, London 1987.
- Leroux R., *Gabriel Tarde, vie, oeuvres, concepts*, Paris 2011.
- Markowska B., *Zmiana bez postępu czyli (bez) kres tego, co społeczne: Latour – Tarde*, „Zoon Politikon: rocznik naukowy Centrum Badań Społeczności i Polityk Lokalnych Collegium Civitas i Stowarzyszenia CAL”, 2014, nr 5, s. 35 – 44.
- Matagrín A., *La psychologie sociale de Gabriel Tarde*, Paris 1910.
- Milet J., *Gabriel Tarde et la philosophie de l'histoire*, Paris 1970.
- Mirek F., *Metoda socjologiczna. Przyczynek na podstawie analizy krytycznej metod Tarde'a i Durkheima*, Poznań 1930.
- Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, wyd. II, Toruń 1998.
- Semeraro P., *Il sistema penale di Gabriel Tarde*, Padova 1984.
- Skarga B., *Kłopoty intelektu. Między Comte'em a Bergsonem*, Warszawa 1975.
- Swianiewicz J., *Możliwość makrohistorii: Braudel, Wallerstein, Deluze*, Toruń 2014.
- Szacki J., *Historia myśli socjologicznej*, Warszawa 2002.
- Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002.
- Szydłowska W., *Gilles Deleuze i jego terytoria*, „PAL. Przegląd Artystyczny – Literacki” 2000, nr 10, s. 137 – 140.
- Tarde G., *Opinia i tłum*, tłum. Kazimiera Skrzyńska, Warszawa 1904.
- Zacher L. W., *Innowacja*, [w] *Encyklopedia socjologii*, t. 1: A – J, red. Z. Bokszański, A. Kojder, Warszawa 1998, s. 311 – 316.

Аннотация

Рышард Поляк

Социологические взгляды Габриэля Тарде и их значение

Автор обсуждает социологические взгляды мало известного в польской науке французского ученого Габриэля Тарде. Был он рядом с Е. Дюркгеймом одним с самых влиятельных социологов конца 19 и начала 20 веков. Подвергал критике эволюционизм и позитивистскую концепцию занятия наукой. Сформулировал много законов касающихся общественной жизни, м.п. был автором теории имитации и теории оппозиции универсальной, а также ввел в науку понятие толпы и аудитории. Он много говорил о роли выдающихся лиц в обществе. Статья содержит предложение об продолжении исследований над идеями Г. Тарде, потому что они не потеряли своей актуальности, о чем свидетельствуют многочисленные ссылки на его работы в американской социологической литературе.

Summary

Ryszard Polak

Sociological views of Gabriel Tarde and their importance.

The author describes the sociological outlook of Gabriel Tarde, a French scholar very little known in Polish liberal arts. Apart from E. Durkheim, he was the most influential sociologist of the end of 19th century and early 20th century. He also formulated many laws concerning social life, among many theorems he was the author of imitation and the theory of universal opposition. What is more he introduced the terms of crowd and audience in sociology. He frequently expressed his opinion on the role of eminent individuals in societies. This article also gives notice to the postulate for research of Tarde's ideas were continued, because it has not lost any of its relevance, the citations of his works in many American sociological works being the evidence of that statement.

